

TÜSİAD'IN TARIM VE GIDA RAPORU'NA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

TÜSİAD: "DTÖ ve AB Politikaları İle Tarımda Kendine Yeterlilik Mümkün Değil"

TÜSİAD tarafından hazırlanan "Tarım ve Gıda" raporuna göre, Dünya Ticaret Örgütü üyesi olan ve AB'yi hedeflemiş bir ülkenin kendine yeterli olmaya çalışması gerçekçi değil.

Dr. Necdet ORAL

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (**TÜSİAD**) için Prof. Dr. Erol Çakmak, Prof. Dr. Halis Akder, Prof. Dr. Filiz Karaosmanoğlu ve Doç. Dr. Haluk Levent tarafından hazırlanan **Türkiye'de Tarım ve Gıda: Gelişmeler, Politikalar ve Öneriler** konulu rapor geçtiğimiz günlerde [açımlandı](#).¹

Raporda Türkiye'nin tarım politikasında 2001'de başlayan reform(!) deneyimi ile Türkiye ve dünyada tarım ve gıda sektörü ele alınıyor; tahıl, yağlı tohum, şeker, hayvancılık ve et ve süt ürünleri alt sektörleri ayrı bölümler halinde inceleniyor. Rapor ve ele alınan konulara ilişkin değerlendirmelerimiz aşağıda özetlenmiştir.

Tarımda büyüme hızı nüfus artış hızının altında

Son 40 yıllık dönemde (1968–2006) tarımsal katma değerdeki büyüme oranı yüzde 1.3 olarak gerçekleşmiş, buna karşılık nüfusun yıllık ortalama büyüme oranı yüzde 1.97 olmuştur. Yani tarımsal üretimin yıllık ortalama büyüme hızı dönem boyunca nüfus artış hızının altında kalmıştır.

Tarımsal üretimdeki düşük verimlilik ve etkinlik hiçbir dönemde aşılammıştır. Üretimin hava koşullarına bağımlılığı, değil azalmak, iklim değişikliği ile daha da artmaktadır.

Tarım sektörünün genelinde hakim olan "kendine yeterlilik" odaklı, yüksek düzeyde koruma, girdi ve/veya çıktı fiyat müdahalelerinin yaygın kullanımı tarımsal katma değerini büyümesini gemlemiştir.

1980'lerden sonra tarımda ithalat artıyor

1980'lerden sonra tarımsal ithalattaki artış hızı yükselmiştir. Bunun en önemli nedenleri görece olarak hızlı seyreden nüfus artışı, işlenmiş ürün ihracatı için gerekli olan tarımsal hammadde ithalatı ve Türk Lirasının değer kazanmış olmasıdır.

- 1980'li yıllardan beri tarımda uygulanan neoliberal politikalar milyonlarca çiftçinin toprağını terk ederek tüketici konumuna geçmesine

¹[http://www.tusiad.org/tusiad_cms.nsf/LHome/BA599A6E2AED6F0DC22574420035A96D/\\$FILE/tarimvegida.pdf](http://www.tusiad.org/tusiad_cms.nsf/LHome/BA599A6E2AED6F0DC22574420035A96D/$FILE/tarimvegida.pdf)

yol açmıştır. 2007'de yaklaşık 1 milyar dolarlık ithalat yapılan hububat ekim alanları son 10 yılda 1 milyon hektar azalmıştır. Son 20 yılda üretim alanlarındaki gerileme bakliyatta 1 milyon hektarı, yağlı tohumlarda 400 bin hektarı, pamukta 150 bin hektarı bulmuştur. Üretim azaldıkça bundan ithalat ve ihracatın da etkilenmesi doğaldır.

DTÖ ve AB tarım politikalarıyla kendine yeterlilik olanaksız

Türkiye'de tarım politikası oluşturulurken yönelinen en yüksek değer "**kendine yeterli**" olmaktır. Neredeyse her tarım ürününde kendine yeterli olmak, hatta her tarım ürününü ihraç edebilmek...

Hatta "yeterlilik" boyutu tümüyle görmezden gelinerek "kendine yeterlilik politikası" altında, hayvansal proteinin yeterince tüketilmediği bilinmesine rağmen uluslararası kurallara aykırı biçimde hayvansal ürünlerin ithalatının durdurulması örneğinde olduğu gibi tam bir "**korumacılık politikası**" uygulandığını görmek mümkündür.

Türkiye'de kendine yeterlilik sadece nihai ürünler açısından ele alınmakta; oysa üretim için yakıt, tohum, gübre ve makine ithalatı da gerekiyor. Örneğin petrol fiyatlarındaki aşırı artışların sürmesi halinde "kendine yeterlilik" adına buğday üretimine devam etmek, buğdayı ithal etmekten daha fazla dışa bağımlılığa neden olabilir.

Dünya Ticaret Örgütü (**DTÖ**) kurallarına rağmen kendine yeterlilik amacını gerçekleştirebilmek neredeyse olanaksızdır. Bundan daha da zoru AB'nin Ortak Tarım Politikasını uygulayarak bu amacı gerçekleştirebilmektir. DTÖ ve AB tarım politikaları farklı bir değeri "kendine yeterliliğin" önüne çıkarıyor; "rekabet içinde uzmanlaşmak", "bir şeyi en iyi yapabilmek". DTÖ'nün ilkesi her ülkenin görece avantajlı olduğu ürünlerde uzmanlaşarak bir ekonomik yapı sağlamasıdır.

Samimi olarak AB'yi hedeflemiş olan bir ülkenin kendine yeterlilik yerine hangi ürünlerin işlenmesi ve üretiminde uzmanlaşılacağını araştırması daha gerçekçi bir tutumdur.

- Türkiye toprak, iklim koşulları ve ekolojik özellikleri nedeniyle oldukça zengin bir bitkisel ürün çeşitliliğine sahiptir ve kimi tropik ürünler dışında tarla ve bahçe bitkilerinin tümünün üretilebilme imkanı vardır. Ancak "kendine yeterlilik" akla gelen tüm ürünlerin yerli kaynaklardan temini değildir. Hububat, et, süt vb. gibi temel ürünlerin önemli bir kısmının yerli kaynaklardan sağlanabilmesini kendine yeterlilik olarak kabul etmek gerekir. Son günlerde yaşanan gıda krizi yeterince gıda üretemeyen ülkelerin hangi sorunlarla karşı karşıya kalacaklarını ortaya koymuştur; ancak rapor görmemekte ısrar ediyor.

- Hayvansal proteinin yeterince tüketilmemesinin nedeni raporda iddia edildiği gibi hayvansal ürünlerin ithalatının durdurulması değildir. Türkiye'de hayvan sayısı neoliberal politikaların uygulandığı 1980'den bu yana sürekli biçimde azalıyor. Toplam hayvan varlığı 81 milyondan 44 milyona düştü. Büyükbaş hayvan varlığı 17 milyondan 11 milyona, küçükbaş hayvan varlığı ise 65 milyondan 33 milyona geriledi. Aynı dönem süresince nüfusumuz 45 milyondan 70 milyona yükseldi. Son 25 yılda Türkiye nüfusunun 45 milyondan 70 milyona yükselmesine rağmen, denetim altında üretilen kırmızı et miktarı artmadı (440 bin ton

dolayındadır). Nüfusun artmasına karşılık hayvan varlığının azalması, toplumun hayvansal kökenli proteini yeterince alamamasına yol açan en önemli etkidir.

- Raporda petrol fiyatlarındaki artışların sürmesi halinde, tarımın girdi ithalatı nedeniyle daha fazla dışa bağımlı hale geleceği iddia ediliyor. Tarımın en önemli girdisi olan tohum ve diğer bitki materyallerinin üretiminden pazarlanmasına kadarki tüm aşamalarının birlikler aracılığıyla tohum tekellerine sunulması ya da girdi (gübre, ilaç, yem vb.) üreten KİT'lerin tasfiyesi dışa bağımlılığı artırmadı mı?

- Liberal "karşılaştırmalı üstünlükler" kuramına göre; her ülke hangi ürünü daha ucuza üretebiliyorsa, yani hangi ürünü üretmesi durumunda diğer ülkelere karşı avantaj sağlayacaksa o ürünü üretmelidir. Ancak günümüzde tarımdaki uluslararası rekabet gücü karşılaştırmalı üstünlüklere değil, tarım kesimine sağlanan sübvansiyonlara dayanmaktadır. Sübvansiyonlarla sağlanan üretim artışı fiyatların düşüşünü hızlandırmakta; üretim-fiyat kısır döngüsü az gelişmişlerin tarımsal gelişme dinamiklerini yok ederek, "gıdaya ulaşım hakkı"ni ihlal etmektedir.²

- Örneğin pamuk ihracatında dünya lideri olan ABD'nin verimi oldukça düşüktür ve gerçekte dünya piyasalarına pamuk satamaması gerekmektedir. ABD kendi üreticisine yoğun teşvikler sağlayarak gerçek maliyetlerinin çok altında pamuk üretmelerine olanak vermektedir. ABD'nin 25 bin pamuk üreticisine sağladığı yıllık sübvansiyon 4 milyar dolar dolayındadır. ABD'nin sübvansiyonlu pamuğu, Batı Afrika ülkelerini dünya pazarlarından dışlamakta; pamuktan geçimini sağlayan 10 milyon insanı yoksulluğa mahkûm etmektedir. Brezilya'nın şikâyeti üzerine DTÖ, bu teşvikleri uluslararası ticaret kurallarına aykırı bulmuş, buna rağmen ABD pamuk üreticilerine yönelik desteklerde önemli bir azaltma yapmamıştır.

Tarımda reform(!) süreci bitti mi?

2001'de başlayan tarımsal destekleme reformu (**TRUP**) bitmiş görünüyor. Doğrudan gelir desteği (**DGD**) tarım reformunun öngörülen tek destek aracıydı. Ancak hiçbir zaman tek başına uygulanmadı. Gümrükler yükseltılarak tarıma fiyat desteği sürdürüldü. Özellikle yağlı tohumlara bir fiyat desteği olan prim ödemesi yapıldı. Hayvancılığa verilen destekler çoğaldı.

Bazı görüşlerin aksine DGD Türkiye'ye AB tarafından dayatılmamış; tam tersine Türkiye'nin uygulaması AB'ye, daha doğrusu üye olan son 12 ülkeye örnek olmuştur. Başka deyişle DGD, Türkiye tarımının AB Ortak Tarım Politikasına uyumu açısından atılmış başarılı bir adımdır. Vazgeçilmesi, AB'ye uyum açısından da açıklanması oldukça güç, çelişkili bir tercih olacaktır.

- Dünya Bankası tarafından hazırlanan ve 9 Mart 2004 tarihinde yayımlanan "**Türkiye: Tarım Sektörü Destekleme Reformunun Etkilerine Bir Bakış**" adlı rapor, 1999-2002 yılları arasındaki tarım reformu uygulamaları ile tarıma aktarılan kaynakların azaldığını; kredi, gübre ve ilaç kullanımının düştüğünü; üretimin, ürün fiyatlarının ve çiftçi gelirlerinin gerilediğini; çiftçinin toprağını ekmekten vazgeçmeye

²<http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/01ahmetsahinoz.pdf>

başladığını ve Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında en düşük destekleme oranlarına sahip ülke haline geldiğini ortaya koymuştur.³ Hazırlayanlar arasında Halis Akder'in de bulunduğu söz konusu rapora rağmen, TÜSİAD raporu hala bu sözde reform uygulamasını savunmaktadır.

Alternatif ürün projesi de sona eriyor

DGD'nin özel bir uygulaması, TRUP'un ikinci ayağı "alternatif ürün projesi" de son bulmak üzeredir. Proje başlangıçta ilan edilen hedeflere göre çok başarısız gelişmiştir. İlk iki denemesinin (fındık ve tütün) başarısızlığa uğramasının sorgulanması, tartışılması gerekir. Projenin talihsiz yanlarından birisi; programın dışarıdan, uluslararası kuruluşlarca dayatıldığı izleniminin verilmiş olmasıdır. Bu, projenin Dünya Bankası tarafından finanse edilmesinden kaynaklanmıştır. Oysa proje önerisi Dünya Bankası'ndan gelmemiştir. Ancak siyasetçiler projenin sahibinin kendileri olduğunu söyleyememişlerdir.

- Doğu Karadeniz'in özgül ekolojik ve topografik koşulları nedeniyle fındığın yerine alternatif ürün geliştirmek çok zordur. Batı Karadeniz'de (birinci sınıf tarım arazisine sahip Terme, Çarşamba, Bafra, Düzce ve Sakarya ovalarında) üreticilerin fındık yerine başka alternatif ürünlere yönelmeleri teşvik edilebilir. Türkiye'nin fındıkta geleneksel rakipleri olan İtalya, İspanya ve ABD'nin yanı sıra nihai mamullerinde fındık kullanan uluslararası şirketlerin destekleriyle Azerbaycan ve Gürcistan'da fındık dikim alanları hızla büyümektedir. Yakın geçmişte Almanya, ağaç başına 30 Euro vererek fındık üretiminin desteklenmesi yönünde bir sübvansiyon politikası oluşturmuştur. Latin Amerika ülkelerinden Şili ve Arjantin'de de fındık yetiştirilmeye başlanmıştır. Rapor bu gerçekleri görmezden gelmektedir.

AB'ye üyeliğin tarım sektörüne olası etkileri

Raporda "Taş oynatmadan, herhangi bir değişim sürecinden yarar sağlamak imkânsızdır" vurgusu yapıldıktan sonra 2015 yılında Türkiye'nin AB'ye üye olmadığı duruma olası AB üyeliğinin karşılaştırılması yapılıyor: "Üyelik durumunda AB piyasasına eklenme sonucunda düşen fiyatlar üreticilerden çok tüketicilere yarıyor. Net ihracat bitkisel ürünlerde pek fazla değişmezken, hayvancılık ürünlerinde net ithalat artış gösteriyor. Türkiye hala sebze-meyvelerde rekabet gücünü koruyor".

- Ocak 1996'da yürürlüğe giren AB ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği (GB) Anlaşması'nda, temel tarım ürünleri kapsam dışında bırakılırken; bünyesinde şeker, hububat, süt bulunduran işlenmiş tarım ürünleri anlaşma kapsamına alınmıştır. Bu üç ürün grubu AB'nin kendine yeterlilik oranının en fazla aşıldığı ürünlerden oluşmaktadır. Böylelikle AB'nin üretim ve rekabet üstünlüğüne ve net fazlaya sahip olduğu ürünler Gümrük Birliği'ne sokulmuş; ancak Türkiye'nin doğal koşullarının kendisine belli bir üstünlük sağladığı meyve-sebze-su konserveleri kapsam dışında bırakılmıştır.⁴

- AB Komisyonu'nun 6 Ekim 2004 tarihli **Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Konular**'ı ele alan raporunda da

³<http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1121189080247/turkey-ag-complete.pdf>

⁴http://www.zmo.org.tr/odamiz/turkiye_tarimi_degisme_egilimleri.php

"Meyve-sebze, kuruyemiş, bakliyat ve koyun etinde rekabet edebilecek durumda olan Türkiye'nin, halen AB'deki tercihli rejimden önemli ölçüde yararlanması nedeniyle, olası üyelikle birlikte AB'ye olan tarım ürünleri ihracatında önemli bir artış olmayacaktır. Türkiye'nin katılım sırasındaki ani şoklardan kaçınması için katılım öncesi dönemde AB'nin ihracatına yönelik kısıtlayıcı tedbirleri kaldırması gerekir. Böylelikle AB'den Türkiye'ye olan ihracat ve dolayısıyla ticaret hacmi artacaktır" denilmektedir.⁵ TÜSİAD raporunun konuya bakış açısı AB Komisyonu ile örtüşmektedir.

Dünya tarım ve gıda piyasalarındaki olası gelişmeler

DTÖ-Tarım Anlaşması Doha Turunda herhangi bir anlaşma ufukta görünmemektedir. ABD ve şeker dışındaki AB tarım politikalarında herhangi bir değişiklik öngörülmemektedir.

Mal piyasalarındaki yapısal değişimi etkileyen faktörlerden ilki biyoyakıt üretiminde kullanılan mallara olan talebin genişlemesidir. Ayrıca gelişen ekonomilerdeki hızlı büyüme tüketim artışıyla birlikte tarım-gıda malları ihracatını artırmaktadır.

Buğday ve yemlik tahılların fiyatlarındaki artışı, küresel kuraklık sonucu azalan hasat ve etanol üretimindeki artışla, bitkisel yağlardaki fiyat artışlarını ise biyodizel üretiminin artması ile açıklamak mümkündür.

- Rapor dünyadaki açlık ve kıtlığın, tarımdaki krizlerin baş nedeninin uluslararası mali kuruluşların tarım-gıda tekellerinin çıkarlarına hizmet eden politikaları olduğunu görmüyor. Türkiye tarımındaki tahribatın da sorumluları, yıllardan beri tarım politikalarını IMF, Dünya Bankası, DTÖ ve AB dayatmalarına göre belirleyen siyasi iktidarlardır.⁶

Hububat fiyatlarını petrol fiyatları, biyoyakıt üretimi ve kuraklık artırdı

Türkiye'de hububat grubunda "kendine yeterlilik" amacına ulaşılabilmesi için gümrükler öylesine yükseltilmiştir ki dünya piyasalarındaki gelişmelerden tümüyle izole olunmuştur. Yüksek gümrük desteğinin üzerine DGD ve prim destekleri de eklenmiştir.

Tarımdaki yapısal sorunlar (küçük ve parçalı işletme, kalitesiz tohum, yetersiz teknoloji) en çok hububat üretiminde gözlemlenmektedir. Sorunlu yapıya verilen koşulsuz yüksek destek bu yapının sürmesini sağlamaktadır. Güneydoğu'da tütünle ilgili yürütülen alternatif ürün projesinin başarısızlığına da hububata verilen yüksek destek neden olmuş; projeye katılanlar yağlı tohumlar yerine hububatı tercih etmişlerdir.

Türkiye'de tarıma GSYİH'nin yüzde 4'ü düzeyinde destek verilmektedir. Çiftçiye üretim değerinin yüzde 20'sinin biraz üzerinde destek sağlanmaktadır. Türkiye'de tarıma sağlanan destek hala OECD ortalamasının altındadır.

Tarıma olabildiğince genel destek verilmesi, fiyatları piyasada oluşması tüm dünyada kabul edilen ve uluslararası anlaşmaların yönlendirdiği tercihtir.

⁵http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/issues_paper_en.pdf

⁶http://www.zmo.org.tr/yayinlar/kitap_goster.php?kodu=71

- Rapor, tarımsal destek ve korumacılık politikalarının sanki yalnızca Türkiye’de uygulandığı kanısını uyandırıyor. OECD’nin yayımladığı **OECD Ülkelerinde Tarım Politikaları: İzleme ve Değerlendirme 2007** başlıklı raporda; OECD bölgesinde üreticilere verilen destek 268 milyar dolar olarak tahmin ediliyor. Bunun yarısından fazlasını (138 milyar dolar) AB ülkeleri, yüzde 15’ini (41 milyar dolar) Japonya, yüzde 11’ini ise (29 milyar dolar) ABD kullanıyor; yani desteklerin yüzde 76’sı bu üç metropolün üreticisine gidiyor. AB-25’de üreticilerin eline geçen her yüz birimlik üretim değerinin 32’sini devlet destekleri oluşturuyor. Bu oran ABD’de yüzde 11, Japonya’da yüzde 53, Türkiye’de ise yüzde 20 dolayındadır.⁷ Öte yandan AB’nin 2007 yılında 127 milyar Euro olan ortak bütçesinin yüzde 45’ini (yaklaşık 60 milyar Euro) Ortak Tarım Politikalarına ayırmıştır.

Kooperatifler yağlı tohum piyasasında belirleyici konuma gelmemeli

Türkiye’de yağlı tohum üretimi iç tüketimi karşılamamakta; yağlı tohum, bitkisel yağ, küspe ve margarin için büyük miktarda ithalat yapılmaktadır. Net ayçiçeği ithalatçısı konumunda bir ülke olan Türkiye, bitkisel yağ tüketiminin yüzde 75’ini ithal etmektedir. Çiftçi adeta yağlı tohum tarımından soğumuş ve hububata yönelmiştir.

Yağlı tohum konusunda faaliyet gösteren 6 tarım satış kooperatifi birliği (Antbirlik, Çukobirlik, Gapbirlik, Karadenizbirlik, Tarış Pamuk Birliği ve Trakyabirlik) Türkiye’de üretilen yağlı tohumun yaklaşık yüzde 60’ını satın almaktadır. Bu birlikler üreticiden yağlı tohum toplamanın yanı sıra, sahip oldukları fabrikalarda işleyerek nihai tüketiciye son ürün satışı yapmaktadırlar. **Birlikler** böylelikle bir yandan özel sektöre tedarikçi olurken öte yandan **sanayici kimlikleriyle kendi endüstrilerini de geliştirerek, özel sektör rekabet ortamını olumsuz etkilemektedir.** Çünkü birlikler hem hammadde, hem de ürün fiyatları üzerinde belirleyici konuma gelmektedirler.

- Raporunda, yağlı tohum konusunda faaliyet gösteren tarım kooperatiflerinin üretilen tohumun önemli bir kısmını almaları, işlemeleri, fiyatları belirleyici konuma gelmeleri rekabet ortamı için sakıncalı bulunuyor. Daha sonra bu görüşle çelişkili biçimde “sadece alım kooperatifi olma özelliklerinden reform uygulayan, gelişen yapılanmaya geçmeleri” isteniyor. Oysa üye olunması hedeflenen AB’de ortak sayısı 12 milyonu bulan 32 bin tarım kooperatifi var. 210 milyar Euro’luk bir ciroya sahip olan bu kooperatifler tarım girdileri piyasalarında yüzde 50’nin üzerinde, tarım ve gıda ürünlerinin toplanması, işlenmesi ve pazarlanmasında ise yüzde 60’ın üzerinde pazar payına sahip.⁸

146 yıllık kamu kuruluşu TEKEL’in tütün mamulü üretim işi ile ilgili varlıklar 22 Şubat 2008 tarihinde yapılan ihalede 1.720 milyar dolara, yani iki yıllık sektör karına İngiliz-Amerikan sermayeli uluslararası tütün tekeli British American Tobacco’ya (**BAT**) satılmasıyla piyasada şirketlerin pazar payları şöyle şekillendi: Philip Morris yüzde 40, BAT yüzde 38, Japan Tobacco yüzde 13. Peki, üç yabancı sigara tekelinin piyasanın yüzde 90’ını kontrol etmesi rekabeti olumsuz etkilemiyor mu?

⁷<http://213.253.134.43/oecd/pdfs/browseit/5107051E.PDF>

⁸http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=95160

Şekerde özelleştirme geciktikçe fabrikaların değeri azalıyor

Türkiye’de şeker sektöründe özelleştirmelerin geciktirilmesine rağmen iç piyasa değişim içinde olup özel sektörün payı artmaktadır. Sektörde özelleştirme varlık satışı yerine kota, üretim ve satışlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Son 4 yılda kamunun üretim ve satış payları 10 puanlık düşüş göstermiştir. Düşük fabrika kapasiteleri ve coğrafi dağılım olumsuzluklarının üstüne, yapılamayan yenileştirme yatırımları da, kamu fabrikalarının özelleştirilmesinden elde edilebilecek geliri gün geçtikçe azaltarak fabrikaların arsa değerine yaklaştırmaktadır.

Türkiye şeker piyasası ithalata kapalı olup DTÖ taahhütlerine uygun olarak şekerde yüzde 135 vergi uygulanmaktadır. Türkiye’de şeker üretimi tüketicinin yüklendiği yüksek fiyatlarla desteklenmektedir ve şeker fiyatları yüksek korumalara sahip AB üyesi çok sayıda ülke ve ABD fiyatlarının hayli üstündedir.

Son beş yıllık ortalamalara göre Türkiye’de şeker pancarı verimi (41.5 ton/ha) AB ortalamasının (58.9 ton/ha) altındadır. AB Şubat 2006’da şeker politikalarında etkinliği ve rekabet gücünü artırmak amacıyla köklü değişiklikler yapmıştır. AB’ye üye olunması durumunda Türkiye’de pancar üretimi sürecektir, ancak üretkenliği düşük olan işletmeler pancar üretiminden çıkmak zorunda kalacaktır.

- Raporda, Türkiye tatlandırıcı piyasasında yüzde 10 paya sahip duruma gelmiş olan sentetik tatlandırıcı olgusu ve bunun gelecekte oluşturacağı tehditler gözardı edilmektedir.

Şekerde kendine yeterliliği sağlamak için AB’den daha yüksek bir koruma uygulandığı belirtilmektedir. Oysa AB’de beyaz şeker ithalatında 419 Euro/ton sabit vergi alınmakta, bu da yeterli olmazsa özel koruma önlemi adı altında, dış fiyatı iç fiyata eşitleyen ek bir vergi uygulanmaktadır. Yani iç piyasa hiçbir riske meydan vermeyecek biçimde korunmaktadır.

Tüketici pancar şekerini değil, aksine nişasta bazlı şekeri (**NBS**) pahalı tüketmektedir. Nüfusu 455 milyon olan AB-25’de toplam NBS üretimi 500 bin ton, buna karşılık 70 milyon nüfuslu Türkiye’de ise 351 bin tondur. Oysa Türkiye’de NBS satış fiyatı diğer ülkelerin iki katı dolayındadır ve kar oranları yüzde 300’ün altına düşmemektedir.⁹ Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (**Pankobirlik**) Başkanı’nın da belirttiği gibi,¹⁰ şekerde pahalı ürettiğimiz tespitinin bugün için doğru olduğunu kabul etsek bile bu yarınlarda da pahalı üreteceğiz anlamına gelmez. Ancak üretimden vazgeçersek pahalı tüketeyeğimiz kesindir.

AB’den canlı hayvan ithalatı yapılmaması, et ve süt ürünleri ticaretimizi olumsuz etkiliyor

Türkiye 1998 yılında 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile AB’den yıllık 19 bin ton dondurulmuş sığır eti ithalatı yapmayı taahhüt etmiştir. Ancak Tarım Bakanlığı Ağustos 1996’dan bu yana hayvan hastalıkları gerekçesiyle kasaplık, besilik ve damızlık canlı hayvan ithalatına izin vermemektedir. Konunun

⁹http://www.gazeteport.com.tr/EKONOMI/NEWS/GP_200201

¹⁰<http://www.konyaseker.com.tr/?sayfa=habertur&pgid=199&texth=241>

çözumsuzlüğü ve sürecin iyi yönetilememesi AB üyesi ülkelerle et ve süt ürünleri ticaretimizin diğer boyutlarını da olumsuz etkilemektedir. AB ile Türkiye arasındaki önemli sorunlardan birisi de AB'nin Türkiye'ye yönelik olarak uyguladığı süt ve süt ürünleri ithalat yasağıdır.

- Türkiye, tüm Avrupa'da ve ABD'de yayılan deli dana hastalığı (BSE) nedeniyle 1996 yılından beri AB ülkeleri ve ABD'den hayvan ithalatı yapmamaktadır. AB Komisyonu'nun 6 Kasım 2007 tarihli **Türkiye İlerleme Raporu**'nda da "İkili ticaret ilişkileriyle ilgili olarak, "Türkiye sığır eti, canlı büyükbaş hayvanlar ve yan ürünlerdeki teknik ticari engelleri kaldırmamıştır. Bu teknik engeller ikili yükümlülöklere uygun değildir." denmektedir.¹¹ Rapor bu konuda AB'nin sözcülüğünü üstlenmektedir.

Kalitesi düşük işgücü, yetersiz sermaye, bol ama verimsiz toprak

Türkiye'nin tarımsal yapı sorunu kullandığı üretim faktörleriyle ilgilidir; bol ama kalitesi ve eğitimi çok düşük işgücü, yok denecek kadar yetersiz sermaye ve bol ama doğal verimliliği düşük toprak.

Kurumsal altyapının (mülkiyet hakkı, tarımsal finans, tarımsal araştırma ve yayım, bilgi sistemi) geliştirilmesi tarım sektörünün önceliklerinin başında gelmektedir. Toprak piyasasının gelişmesi tarım politikalarındaki istikrar ve krediye ulaşabilmekle yakından ilişkilidir.

TÜSİAD raporu şu sözlerle sona eriyor: **"Son yıllarda tarımda görülen hızlı ve kontrolsüz çözölme, pek çok toplumsal sorun yaratabilir"**.

- Söзде tarım reformunun mucidi Dünya Bankası'nın 13 Kasım 1997 tarihli raporunda **"Reformların doğal sonucu bazı arazilerin birleşmesi olacaktır ki bu da istenilen bir sonuçtur. Küçük çiftlik sahipleri çiftçi olarak kalamayabilirler"** deniyordu.¹² TÜSİAD bu gerçeği ancak 10 yıl sonra fark edebiliyor!

---

¹¹http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2007ilerlemeraporu_tr.pdf

¹²http://www.zmo.org.tr/yayinlar/kitap_goster.php?kodu=71